

Xalq Pedagogikasi Bo`Lajak O`Qituvchilar Ma`naviyatini Rivojlantirish Vositasi Sifatida

Alimova Shamsiya Raximovna

Buxoro davlat universiteti pedagogika kafedrası o`qituvchisi

Annotatsiya: Maqolada xalq pedagogikasi vositasoda bo`lajak o`qituvchilar ma`naviyatini rivojlantirishning pedagogik imkoniyatlari yoritilgan.

**Kalit so`zlar:** o`qituvchi, xalq pedagogikasi, o`quvchi, ta`lim, tarbiya, ma`naviyat.

Kirish. Mamlakatimizda ijtimoiy-siyosiy, iqtisodiy, madaniy va ijtimoiy o`zgarishlar qatorida ta`lim jarayoniga ham jiddiy talablar qo`yilmoqda hamda o`qituvchilarning kasbiy-ma`naviy tayyorgarligi yuqori darajada bo`lishi talab etilmoqda.

Zamonaviy sharoitda oliy ta`lim jarayonini sifat jihatidan o`zgartirishning mumkin bo`lgan usullaridan biri bo`lajak o`qituvchilarni kasbiy tayyorlash jarayoniga ta`limning etnopedagogik madaniyati g`oyalarini qo`llash va kiritishdir. Bu esa bo`lajak o`qituvchilarni etnik-madaniy kompetensiya asosida maktab o`quvchilari ma`naviyatini tarbiyalashga tayyorlash jarayonida etnik-madaniy tajribaning tarbiyaviy imkoniyatlarini ro`yobga chiqarishga qodir bo`lgan pedagogik shart-sharoitlarni aniqlash va tarbiya vositalarini ishlab chiqishni taqozo etadi.

Asosiy qism. Xalq pedagogikasida o`qituvchi ma`naviyat ustoz, ma`rifatparvar shaxs sanaladi. O`qituvchining jamoatchilik qiyofasi uning "bilim, ezgulik, adabiy fazilatlar urug`ini ekish" qobiliyati bilan bog`liq bo`lgan ideal tushunchalarni o`zida mujassam etgan. Aynan shuning uchun ham o`qituvchi faoliyati o`ta murakkab va mas`uliyatli sanalib, uning ijtimoiy ahamiyati yildan-yilga ortib, buning natijasida uning ma`naviy-axloqiy mazmuni yuksalib, bu kasbga qo`yiladigan ma`naviy talablar ortib bormoqda.

Pedagogik madaniyat kasbiy faoliyatning asosiy va kasbiy jihatdan muhim omiliga aylandi va bo`lajak o`qituvchining kasbiy tayyorlashning muhim elementi va uning har tomonlama ta`lim olishi, kasbiy va shaxsiy rivojlanishining zarur sharti hisoblanadi.

Ushbu jarayonning muhim tarkibiy qismi madaniy-axloqiy kompetensiya bo`lib, u har tomonlama bilim va axloqiy qadriyatlar va ideallar, kasbiy xulq-atvorning axloqiy tamoyillari sifatida o`qituvchi shaxsiyatining yaxlit fazilatlarini yig`indisidan iborat. Aytish joizki, so`nggi o`n yillikda madaniy-axloqiy konsepsiya masalalariga qiziqish ortib bormoqda. Biroq pedagogika fanida biz tadqiq qilayotgan ijtimoiy-madaniy hodisaning mohiyati, mazmuni va tarkibi chuqur va yetarlicha o`rganilmagan.

Bo`lajak o`qituvchining madaniy va axloqiy kompetensiyasini uning tarkibiy qismlari: axborot va bilim, shaxsiy faoliyat va qadriyatlarning birligini ta`minlash orqali shakllantirish muhim. Madaniy-axloqiy kompetensiyaning mohiyati ixtisoslik guruhining barcha fanlarining integratsiyasi va yaxlitligi shakli sifatida, agar uning barcha tarkibiy qismlari (ma`lumot va bilim, shaxsiy faoliyat va qadriyatlar) birligi bo`lsa, uni shakllantirish jarayoni muvaffaqiyatli bo`ladi. Uning tarkibiy qismlarining mazmuni faoliyat sohasining xususiyatlari bilan belgilanadi. Masalan, ta`lim jarayonida axborot va bilimning tarkibiy qismi bo`lajak o`qituvchining kundalik hayoti uchun ham, keyingi kasbiy faoliyati uchun ham zarur bo`lgan axloqiy bilimlarni egallashini, o`qituvchining axloq qoidalari rioya qilgan holda muloqot ko`nikmalarini o`zlashtirishini nazarda tutadi.

Madaniy-axloqiy kompetentsiyaning qadriyat komponenti - axloqiy qadriyatlar tizimi va bo'lajak o'qituvchilarning qadr-qimmatini mustahkamlash, ularning faoliyati sabablari, o'quvchilarning qobiliyatlarini oshirishga qaratilgan yangi axloqiy fikrlash uchun ko'rsatmalar, ularning madaniy-axloqiy kompetensiyalari darajasi hisoblanadi. O'z navbatida, madaniy-axloqiy kompetentsiyaning shaxsiy faoliyatining tarkibiy qismi bo'lajak mutaxassisning o'qituvchilik faoliyatining turli turlarida o'zini ko'rsatish imkoniyatlarini ochib beradi va shaxsning axloqiy qimmatli fazilatlarini rivojlantirish va ulardan amaliyotda foydalanishni ta'minlaydi.

Xalq pedagogikasi ta'lim-tarbiyaning barcha masalalarini xalqning o'zi nuqtai nazaridan ko'rib chiqadi va tarbiyaning eng yaxshi yo'llarini ochib beradi. Xususan, u yosh avlod tarbiyasi masalalari bilan shug'ullangan, ta'limning eng yaxshi yo'l va usullarini kashf etgan, ota-onalarga ta'lim masalalarini hal qilishda yordam beradi.

Xalq pedagogikasining eng muhim xususiyati uning xalq hayoti, yosh avlodga ta'lim va tarbiya berish tajribasi bilan chambarchas bog'liqligidir. Hayot bilan ana shunday munosabat tufayli jamiyatda kitob, qalam, daftar va boshqa o'quv qurollari bo'lmagan davrlarda xalq o'z farzandlarini mehnatsevarlik, olijanoblik, yuksak ma'naviyat ruhida tarbiyalashga muvaffaq bo'lgan.

Xalq pedagogikasi jamiyat pedagogik madaniyatining barcha yaxshi tomonlarini: kattalarga hurmat, mehmondo'stlik, hayo, mehnatsevarlik, yuksak ma'naviyat, rostgo'ylik, halollik, iffat va hokazolarni o'zida mujassam etgan. Ajdodlarimiz pedagogikasining noyob yutuqlarini, madaniy-ma'naviy hayotini bebaho pedagogik bilimlar asosida tashkil etishga intilayotgan bugungi kunda o'rganish va omma e'tiboriga havola etish muhim ahamiyatga ega.

Xaqimiz va dunyoning boshqa xalqlari pedagogik tafakkuri tarixini o'rganish, uning umumbashariy yutuqlari asosida yosh avlodni tarbiyalash va ta'lim berishni yo'lga qo'yish o'qituvchilarning pedagogik madaniyatini yuksaltirishda, albatta, katta rol o'ynaydi. Bu o'qituvchilarga u bilan qurollanish va ta'lim orqali xalqning eng yaxshi pedagogik qadriyatlarini yosh avlodga yetkazish va shu bilan xalqni pedagogik bilimlar bilan qurollantirish vazifasiga hissa qo'shish imkoniyatini beradi.

Xalqimizning didaktik fikridan kelib chiqadiki, o'qituvchiga faqat ma'lum bilim yetarli emas. Bilim qat'iy ishonch bilan bog'lanishi kerak. Faqat bu holatda o'qituvchi o'quvchiga ta'sir qilishi mumkin. O'quvchilarga olgan bilimlarini hayotda qo'llay oladigan, o'z yurti, xalqi uchun bebaho xizmat qila oladigan darajada o'rgatishi lozim.

Xulosa. Tarix maydonida xalqimiz yuksak ma'naviy-axloqiy va intellektual qadriyatlarni yaratish orqali mukammal madaniy muhit, boy madaniy-adabiy, ilmiy-falsafiy meros yaratuvchisi sifatida o'zining bunyodkorlik qudratini isbotladi. Xalqimizning bu ijodi bu qadimiy xalq mavjudligining uzoq tarixida qadimiy va yozma asarlar, arxitektura va madaniyat yodgorliklari, bunyodkorlik va shaharsozlik madaniyati elementlari, haykaltaroshlik va ayniqsa, boy adabiy asarlar ko'rinishida paydo bo'lgan. ajdodlar merosi bo'lib, ma'naviy merosning ta'sirli majmuasini vujudga keltirgan. Bugun bu buyuk merosni chuqur o'rganish, uning yutuqlari, qadr-qimmatini va mavqeyini bugungi va ertangi avlodga o'rgatish har birimizning muqaddas burchimizdir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Alimova S. TA'LIM-TARBIYA JARAYONIDA ILMIY VA UMUMMADANIY DUNYOQARASHNI SHAKLLANTIRISH //IJTIMOIY FANLARDA INNOVASIYA ONLAYN ILMIY JURNALI. – 2022. – T. 2. – №. 4. – C. 66-70.
2. Alimova S. INTERFAOL TA'LIMNING ASOSIY TAMOYIL, SHAKL VA OMILLARI //ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz). – 2022. – T. 19. – №. 19.
3. Alimova S. O'QUVCHILARDA O'Z FAOLIYATLARINI BAHOLASH VA TASHXISLASH KO'NIKMALARINI SHAKLLANTIRISH //ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz). – 2022. – T. 19. – №. 19.

4. Rakhimovna A. S. Pedagogical-Psychological Features of Developing the Spirituality of Future Teachers by Means of Folk Pedagogy //International Journal of Formal Education. – 2023. – Т. 2. – №. 11. – С. 435-441.
5. Жураев Б. Т. Гуманизация дидактических отношений между учителем и учащимся в педагогических идеях Востока //VIII Лазаревские чтения" Лики традиционной культуры в современном культурном пространстве: ренессанс базовых ценностей?". – 2018. – С. 120-122.
6. Жураев Б. Т., Абдурахмонова Д. У. Эстетическое развитие школьников средствами узбекского музыкального фольклора //Вестник Чувашского государственного института культуры и искусств. – 2019. – №. 14. – С. 77.
7. Ходжаев Б. К., Жураев Б. Т. Школьный музей как средство нравственно-эстетического воспитания школьников //Вестник науки и образования. – 2020. – №. 10-4 (88). – С. 60-64.
8. Саидназарова Г. AL-BUXORIYNING MA'NAVIY-AXLOQIY QARASHLARINI O'RGANISH PEDAGOGIK MUAMMO SIFATIDA //Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари/Актуальные проблемы социально-гуманитарных наук/Actual Problems of Humanities and Social Sciences. – 2023. – Т. 3. – №. S/8.
9. Саидназарова Г. Б. Навык педагогического влияния //Вестник магистратуры. – 2019. – №. 4-3 (91). – С. 80-81.
10. Саидназарова Г. Б. К. ИННОВАЦИОННАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ СОВРЕМЕННОГО ПЕДАГОГА //Вопросы науки и образования. – 2021. – №. 10 (135). – С. 37-40.
11. Собирова Д. А., Саидназарова Г. Социальный интеллект как инструмент коммуникативного и организационного взаимодействия //Вестник по педагогике и психологии Южной Сибири. – 2014. – №. 2. – С. 59-65.
12. Sanaqulova Z. ХАЛҚ ПЕДАГОГИКАСИ ТАЪЛИМ-ТАРБИЯ ТИЗИМИДАГИ ЯНГИ ЙЎРИҚНОМАЛАРНИНГ АСОСИЙ МАНБАИДИР //Журнал Педагогика и психологии в современном образовании. – 2021. – №. 1.
13. Олимов Ш. Ш., Сайфуллаева Н. З. Основные принципы развития духовно-нравственного мировоззрения у студентов //Инновационная экономика: перспективы развития и совершенствования. – 2015. – №. 5 (10). – С. 45-51.
14. Олимов Ш. Ш., Сайфуллаева Н. З. Влияние социального развития на духовно-нравственное воспитание //тренды развития современного общества: управленческие, правовые, экономические и социальные аспекты. – 2014. – С. 186-188.